

ԺԸ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 12

1860

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1

Առաքինի ու Գաղաքակիրք պատանի: (Տես երես 329)

(Հարունակութիւն և վերջ)

ՀԳ

Հաւատարմութիւն և կարգաւորութիւն
ու քաղաքակիրք մարդու մը:

Վեղեցիկ մտածութիւն մըն է գե-
րեզմանատունները հասարակաց ճամ-
բաներու վրայ շինելը. մարդս ճամբէն
անցնելու ժամանակ վայրկեան մը այն
փակարանին առջև կանկ կ'առնու և
ուրիշ ճամբորդութեան և նպատակի
մը վրայ կը մտածէ. և ինչպէս որ երե-
կոյեան մթոյն յառաջելը տեսնելով
ընթացքը կ'երագէ, այսպէս նաև մա-
հը յիշելով՝ կը փութայ, քանի որ ժա-
մանակ ունի, բարիք գործելու:

Ինչեալ ամուսնան մէջ օր մը գեղի մը
գերեզմանատան առջևէն կ'անցնէի, ո-
րուն վրայ կմախք մը նկարուած էր՝ այս
սովորական տողերով.

Ես ալ էի քեզի պէս.

Դուն ալ կ'ըլլաս ինծի պէս.

Մըտածէ զայս, Տէր ընդ քեզ:

Այսպիսի տողերուն վրայ մտածել ու
ինքնիրենս, ի՞նչ ունայնութեան մարդ-
կային գործոց ըսելով, հառաչեցի. հոս
է ամենուն վախճանը, մուրացկանին
ու թագաւորին. հոս մարդկութեան
ամենայն փառասիրութիւնքը կը փշրին.
հոս ամենայն ինչ կը թողուի՝ բաց ի
գործոց: Ի՞նչ սակաւատե է կեան-
քերնիս, և ինչ շահ չարութեամբ ա-
պրեւնէս. հոս պիտի ժողովինք ամէնք-
նիս, ինչ շահ ուրեմն թշնամութենէ,
ոխութենէ, մեր եղբարքը չարչարելէն:
Իսոնք մտածելով ծունկի վրայ եկայ ու
Խորոյ մը ըսի այն խեղճ հոգւոց հա-
մար, օրհնելով միանգամայն իմ կրօնքս՝
որ և ոչ մահուամբ կը քակէ այն բարե-
գործելու և սիրոյ կապերը՝ որ բարե-
սրտութեամբ զմեզ մեր եղբարքը հետ
կը լծորդէ. և ահա խաչի մը վրայ աչքս
դարձնելով՝ այսպէս կարդացի.

ԱՂԹԵՑԵՔ

ԽԵՂՃ ՍԵՐՈՎԱԲԵԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՐ ԱՄՏՈՒԱԾԱՊԱՏԵՏ

ՊԱՐԿԵՏ ԱՌԱՔԻՆԻ ԱՆՍՏԳԻՒՑ.

Ինծի այնպէս մը երեցաւ որ այս բա-
ռերս ճշմարիտ առաքինի ու քաղաքա-
կիրթ անձի մը նկարագիրն էին . ուստի
գեղին մեծը գտնելով՝ ինչ մարդ ըլլալն
հարցուցի :

« Իրաւընէ առաքինի ու քաղաքա-
կիրթ մարդ մըն էր Սերովբէն , պա-
տասխանեց գեղին մեծը : Սէրբուստ
միայն կը պաշտէր զՍտուած՝ այլ նաև
արտաքին բարեգործութիւններով . գիտ-
նալով միանգամայն որ ամենէն աւելի
Ջերմեռանդն ու կրօնասէր այն է՝ որ
աւելի կ'օգնէ իր մերձաւորին : Բարե-
միջն կերպով , կարեկցութեամբ և մար-
դասիրութեամբ կը վարուէր ամենուն
հետ , ինչպէս իշխանին՝ նոյնպէս մու-
րացկանին հետ . ոչ հագուստին այլ
արդեանցը միայն կը նայէր : Բարինե-
րը կը սիրէր , տկարաց ցաւակից կ'ըլ-
լար , չարաց կը կարեկցէր և կը ջանար
ուղղել : Խիստ շատ ծանօթ ունէր ,
բայց բարեկամ խիստ քիչ . բարեկամ
կը համարէր իրեն ամէն բարեբարոյ ու
առաքինի անձինքը , թէպէտ և հեռա-
ւոր ու անծանօթ ըլլային իրմէ : Բը-
քատները կը յարգէր , հարուստներու
վրայ չարախօսութիւն չէր ընէր . խո-
նարհաց հետ կը կենակցէր և զօրաւո-
րաց կը հնազանդէր . զամէնքը հաճե-
ցնել կը փափաքէր , և գոհ էր թէ իր
և թէ այլոց վրայ . կը ջանար զուրիշը
իրեն երախտապարտ ընել , քան թէ ին-
քը ուրիշի պարտքան ըլլալ . գոհ ը-
նէր զուրիշը , քան եթէ ինքզինքը :

Սի ու ատելութեան ինչ ըլլալը չէր
գիտէր . կռիւներէ կը զգուշանար . հը-
պարտութիւն չունէր՝ վասն զի կը հա-
ւատար Ստուծոյ , և ոչ նախանձ՝ որով
հետև ընկերակիցները կը սիրէր : Սէ
միայն կը ներէր նախատանաց՝ այլ և ոչ
կը նեղանար . եթէ խօսքով կամ գործ-
քով մէկու մը անիրաւութիւն ըրած
ըլլար՝ յանցանքը կը խոստովանէր , ու
կարելի եղածին չափ շուտով կը հաշ-
տուէր :

Երեսէն յայտնի կը տեսնուէր պարզ ,
հանգարտ , անկեղծ ու բարեսիրտ մարդ
մ՝ ըլլալը . ոչ դաժան էր և ոչ ալ հը-

պարտ . ոչ բիրտ և ոչ երկչոտ . իր ան-
ձին վրայ ունեցած բնական վստահու-
թեամբը ուրիշներուն ալ վստահու-
թեանը ու մեծարանացն արժանի ե-
ղած էր : Բնփոփոխ բնաւորութեամբ ,
որ և իցէ դիպուածի մէջ , ոչ մէկ բանի
կ'ուրախանար և ոչ մէկ բանով կը տրտ-
մէր . վասն զի Սէ ինչ , կ'ըսէր , ամէն
դիպուածոյ հետեանք գիտնալ . շատ ան-
գամ չարն 'ի բարի էր փոխուի , և ինչ որ ե-
րէի որախացոյց՝ այսօր էր արդեացնէ . Աս-
տուած իր ըրածը գիտէ : Երեսը դարձեալ .
Սէ որ էր յախորդութեանցը պարտաւոր-
ութիւններ էր Դնէ՝ արդեալ է . իսկ ի՞նչ որ յան-
ցանք էրէն էր սեպհանէ , այնպիսին որ-
դութեան հոգայ . Բայց աստիճանն ոչ զո-
րիշը և ոչ զինքը յանցաւոր էր սեպհ , այլ ե-
ղածին ճար ընել էր ճարածէ :

Բնտանեաց մէջ ունեցած տհաճու-
թիւնները կը ջանար որ տնէն դուրս
չելլէն : Սրտի զուարթութիւնը մայիսի
արևուն կը նմանցընէր , որ փշոց մէջէն
վարդեր կը բողբոջէ . աս պատճառաւ
տօն օրեր իր որդիքն ու գեղացւոց տը-
ղաքները հետն առած կը շրջագայէր .
վերջը , եթէ ժամանակ ունենար , կը
սկսէր երկրիս ու երկնքին վսեմ գեղեց-
կութեանը վրայ մտածել , և կը փա-
փաքէր որ ամէն հանդիսի ու զուար-
թութեան օրերն Ստուծոյ փառք տա-
լով և իրեն գործոց հրաշալեացը վրայ
զարմանալով անցընէն մարդիկ : Դո-
ժախ է' ընէք թեաքոն մը երկաշու-
համ նոր
արեսարան մը արեսնելու համար , կ'ըսէր մե-
զի . և ահա մշտ աչքերնորա առջեւն էն այն-
պիսի նկարներ՝ որ շատ ասելի է' արթննա-
նքի էն . զովագին ու վարդափայտ արշալոյսը ,
Երեսոն և ասէնզօժ արեւմտաքը , ասորա-
յարդ Գիշերոյ մը զմայլեցողիչ հանդարտա-
թիւնը , ծաղկալից փայտն մէկ ծիծաղը և
պղպաղա- աշնան զաւարթութիւնը : Երեսը
հըրդածէր թէ ոչ երբէք պէտք է սուտ
ըսել և ոչ միշտ ճշմարիտ . և երբ հար-
ցուցին իրեն թէ՝ Եւելի օր առաքինու-
թեան պէտք է վարժեցընել զպատա-
նիս . պատասխանեց . Համբերութիւն :

Ի՞նչ որ մէկը վրան գէշ խօսէր , փո-
խանակ չարիք մաղթելու չնորհակալ

կ'ըլլար՝ իր պակասութիւններն յայտնելով այնպէս զինքն ուղղելուն համար :

Եթէ գիտնար որ մէկը կարօտութիւն մը կամ վիշտ մը ունի՝ աղաչանքի չէր սպասէր , այլ կ'օգնէր , կը մխիթարէր եռանդեամբ , սիրով , վեհանձնութեամբ և ի ծածուկ , գիտնալով որ Հոգի Գործողը ինչիս Գործ է Ըլլայ :

Կարողութիւնը շատ չափաւոր էր : Երիտասարդութեան ժամանակ ճարպիկութեամբ ու ինսյորդութեամբ բաւական հարստութիւն ամբարներ էր , բայց իր ընկերակիցներէն մէկուն ըրած սխալովը վաճառականութենէ ինկաւ : Աւելիքէն այս դժբաղդութեան անխուղ ոգով համբերեց , մտածելով որ դժբաղդութիւններն ըստուած կը խաւրէ , և ըստուած բարի է , ուրեմն մեր բարոյն համար կը խաւրէ : Եւ երանելոյն նման որ մէկ թեւ կոտրած ժամանակ՝ միւսը երկինք բարձրացուցած չնորհակալ եղաւ ըստուծոյ որ վիշտ չխորտակեցաւ . և կորսնցուցածին վրայ լալու տեղ՝ մնացածովը ինքզինքը մխիթարեց : Աւելի ուրեմն ըստ առածին թէ խոնարհէ որ հանգչի՝ աս գեղս քաշուեցաւ . ծախքերը չափաւորեց , խաղաղ ու քիչ բանի փափաքելով իրեններուն ասորուստին համար բաւական եղածն հոգաց , առանց պարտքեր դիզելու : Սխալն պարտքէն սաստիկ կը վախնար , որուն համար կ'ըսէր . Եթէ պարտք չունիս՝ աւելցած երկու Գործողներ ալ հոգաւ ես :

Եւ ճամբ իր դաշտերը կը մշակէր : Տես սա այգիները . իրաւցընէ պզտիկ են , բայց որչափ թութեր ու որթեր ունին , գեղեցիկ կարգաւ . բոլորն ալ իրենն են . և բարեգործութիւն մը կը համարէր իր ստակովը գեղացւոց վիճակը լաւցընել :

Վեղացւոց հետ կենցաղավարելով կը ջանար իրենց սխալներն արմատաքի խլել . կ'ուզէր որ ծերոց սովորութիւնքը մեծարեն՝ բայց նորերն ալ փորձէն , ի բաց թողլով այս խօսքը , թէ՛ Մեղս այսպէս Գործող էնք : Երամի որդերը լաւ կերպով պահելու , պտուղներն աղէկ

պատուաստելու և որթերն յօտելու լաւ կերպեր կը սովորեցընէր իրենց . ինքը սովորեցուց մեղու պահել , գետնախորն ձոր մշակել , եղիճէ գերձան շինել , կենդանեաց աղբն օգտակար կերպով գործածել , և ձմեռուան պարապ օրերուն մէջ ըմպանակ , շերեփ , աթոռիկ և կողով շինել . աղէկ երկրագործ մը պէտք է իր երկրէն ամէն հարկաւոր եղած բանը ժողովէ , կ'ըսէր :

Ար և իցէ բան կ'ուզէր որ իր տեղը դրուի , և իւրաքանչիւր կահ կարասեաց համար առանձին տեղ որոշուած ըլլայ : Եւ իսկ անգին թողլով , արևու , անձրևի տակ մնալով կը փճանան՝ կ'ըսէր , զանոնք բնութելու համար ժամանակ կը կորսուի , և անոնց խառնափնդորութիւնը մտաց անկանոնութեան նշան է : Եւ մենէն չնչին բաներու վրայ ալ խնամք ունենալու կը վարժեցընէր , վասն զի երեսի վրայ Երկու Գործողներ Գործողն են :

Ար գեղը կամ աւանն որ շատ գինեւորուն կը տեսնէր՝ Նշան է , կ'ըսէր , Եւ հայի հարօք ճարդ շատ հայ : Եւ իրենց անխոստութեանց մէջ թէ որ տեսնէր որ չարախօսութիւն կ'ընէին՝ Անշուշտ չէին ընէր , կ'ըսէր , Եւ որ հարգալ գիտնային որ ըստի Գործողն հարգած ըլլային : Եւ աս չէր ուզէր որ յանցանքը կամ արդիւնքը բաղդին տրուի , և բաղդ ըսելով՝ գործողութեան մը պատճառները չգիտնալիս է , կ'ըսէր : Եւ դունայն ժամանակ վաճառութեամբ վաճառանոցները յաճախողի մը ըսաւ . Ի՞նչու ելլելով Բան մը չլսեցիր . Եւ երբ ծախքեր ըրէր , Բանդ Գործողն էր Գործողն . Գործողն Գործողն էր Գործողն : Եւ աս Գործողն էր Գործողն : Եւ աս Գործողն էր Գործողն : Եւ աս Գործողն էր Գործողն :

Հարուստ գիւղաղբօսասիրի մը բերնէն՝ Ո՛հ , աս Բնիկն էր Գործողն հաւաքանքը ըսելով՝ Զարմանք չէ , ըսաւ . հրամանիդ համար միշտ կ'երթիս :

Աւելի մ'ալ երբ շատ բան կարգացած ըլլալուն վրայ կը պարծենար՝ Անշուշտ է՝ Ըլլայ , ըսաւ , որ շատ Բան Գործողն Գործողն էր Գործողն :

Վարձեալ երբ մէկը՝ Վերագոյն բաւրին մեր ամէն փափաքածներն ունենալ

նուս վրայ է, կ'ըսէր՝ Չէ, գերագոյն Բա-
րին միայն կարօրոտութիւնն ունեցած Բաներ-
նուս խախտիլն է, ըսաւ :

Բշխարհքս ճաննալու համար հարկ
չկայ, կ'ըսէր, շատ ճամբորդութիւն
ընել, այլ լաւ կերպով ընել. ամէն բա-
նի պատճառն ու ինչ բանի ծառայելը
հարցընել. առանց ասոնց ընդունայն է
ճամբորդութիւնը. վասն զի ամէն տեղ
երկինքը նոյնպէս կապոյտ է, ջուրը կը
վազէ և ծոյլերն աղքատ ու վատանուն
են :

Հրամանքդ ալ կը հասկընաս, վրայ
բերաւ գեղին մեծը, որ Սերովբէն ա-
ռածներ ու բարոյական խօսքեր շատ
կը սիրէր. աս առածներէն շատ բան
հաւաքած է պզտի գրքոյկի մը մէջ, որ
իր որդւոյը թողուց : Կ'ուզէս մէկ քա-
նին լսել :

Կըբերը մարդուս երջանկութեան
կորստեամբը միայն կը յագին :

Եւ աւագոյն է Բստուծոյ խաւրածը,
քան թէ մարդուս ուզածը :

Պէտք չէ ուրիշներուն ըրածին նմա-
նիլ, այլ որոնք որ աղէկ կ'ընեն :

Ուր որ չարախօս մը կայ՝ շուտ մը եր-
կու թշնամիք կը ծնանին :

Սեծութիւնք և փառաւորութիւնք
ծովու նման են. որչափ բացուիս, այն-
չափ աւելի վտանգաւոր է :

Եւ աւագոյն ստացուածքը՝ ընտիր ա-
րուեստ մը ունենալն է : Եւ աւագոյն է
բարի բան մը գիտնալը, քան երեսուն
չարիք :

Ինչպէս որ կ'ուզես ուրիշներն զքեզ
համարին, ջանա այնպէս ըլլալ :

Չեղբայրխատութիւն, սիրտ'ի հան-
գիստ :

Բշխարհքիս վրայ հանգիստ ապրե-
լու համար բնաւ բանի մը պէտք չէ փա-
փաքիլ :

Երբ մարդիկ քեզի չարիք մը կը հաս-
ցընեն՝ զԲստուած միտքդ բեր :

Ուրիշի մը սահած տեղւոյն վրայ
ոտքդ չդնես :

Բժէն գովելու բան գովէ. բայց ամէն
պախարակելու արժանի տեսած բա-
ներդ մի պախարակեր :

Չունեցածիդ վրայ մի մտածեր, այլ
ինչ բանի որ կարօտութիւն ունիս :

Բստուած խաղաղութիւնն անմեղու-
թեան հետ, առատութիւնը ճարտա-
րութեան հետ, ապահովութիւնն ալ
արժեքին հետ միացուցած է :

Շուտ հարցմունքին, ծանր պատաս-
խան :

Ինչ որ բանի մը փորձ չընէր, բան
մ'ալ չկրնար յաջողցընել :

Եւ այլ աւելի թէ որով հետ կ'ուտես,
քան թէ ինչ կ'ուտես :

Ո՛վ որ շատ ատեն ուրիշի տունը կը
կենայ՝ իր տանը մէջ օտարական կ'ըլ-
լայ : Սէկն՝ որ չափազանց զուրիշները
կը դիտէ՝ ինքզինքը կը մոռնայ :

Բժէն պանդոկապետ իր գինին կը գո-
վէ. ամէն մարդ ալ Պարկեշտ եմ կ'ը-
սէ. դուն ըսածին մի վստահիր, այլ
արդեանցը նայէ. վասն զի շատերը կան
որ կրկուան հաւի պէս կը պոռան, բայց
հաւկիթ չեն ածեր :

Համակամութեամբ համբերէ, համ-
բերութեամբ սպասէ, յարատեւութե-
աշխատէ ու նայէ որ ծախքդ չափաւոր
ըլլայ, ան ատեն դժբաղդութեան չես
հանդիպիր :

Սարդս իրեք բարեկամունի. ստակ,
որ հիւանդանալուն պէս քովէն կը հե-
ռանայ. դրացիներն ու ազգականները՝
որ մեռնելէն ետքը քովէն կը բաժնուին.
բարիք՝ որոնք միայն նաև ինչուան գե-
րեզման մարդուս կ'ընկերանան :

Վիտէր Սերովբէն որ կեանքը պար-
գեւ մըն է. ուստի շնորհակալ կ'ըլլար
Բստուծոյ տուած կենացը ու անոր պահ-
պանութեանը համար. գիտէր որ ամէն

վայրկեան կրնար մեռնիլ, անոր համար պատրաստ կը կենար. Պէտք է, կ'ըսէր, սիրենք ապրիլը, վասն զի պարծառ է մեր Բարիք գործելուն. պէտք չէ մահաւորն ալ վախնանք՝ որ աչսորանքէ՝ զմեզ Բոռն մեր հայրենիքը կը պահի:

Եւ ահա երբոր մահը վրան հասաւ՝ հանդարտութեամբ և համակամութեամբ ողջագուրեց: Սահունէն քանի մը որ առաջ արեւ ժամանակ քալելու ելեր էր. այն վերջի անգամուն տեսածները, զորոնք քիչ ատենէն բողբոլվին պիտի թռչուր, աւելի սիրուն կ'երևնային իրեն: Բարտեղից վրայ նայեցաւ և ըրած բարիքները միտքը գալով՝ մէկէն զուարթացաւ: Վրանի մը ծաղիկ փնտռեց գտաւ, զարմացաւ, հոտուրտաց, և օրհնեց զՍտուած որ այն ծաղկանց այն պիտի հրաշալի գեղեցկութիւն մը տրուած էր: Սղջունեց իր ծանօթները, ուրախութեամբ սրտի՝ որ մարդկանց վրայ ոչ մեծ անվստահութիւն մը ունեցեր էր և ոչ ալ չափազանց յուսացեր էր, որով իրենցմէ ալ չարիք մը չէր տեսած: Ստեպ կը հառաչէր ըսելով. Ո՛հ, էնչդէս բաղք է մահաւոր վայրենիին էյիշել որ մէկո՛ւ մը քնա հասոցած ըլլանք: Եւ տին անգամ մ' ալ եկաւ աս գերեզմանատունս, իրեն ծնողացը հոգւոյն համար աղօթելու, իրենց հետ հոն հանգչելէն քիչ առաջ:

Ետքը վերջին օրը, իր հոգեւորական պատրաստութիւնները լմնցնելէն ետեւ, որդիքը օրհնեց ու ասանկ խօսեցաւ. Մնաք Բարով. յեղի հարստութիւն չեմ լնդոր՝ այլ լաւ դաստիարակութիւնն աւերհետք մը, ասոնք աւելցողը որք չըստի: Ինչո՞ւ հաւաք. մահը բաղք գիշերոսն մը կը նմանի, որուն պարբեր առաւօտք մը կը յաջորդէ: Մնաք Բարով. ես մէկ գաւառ մը կ'երթամ՝ որ որ դուք ալ շարունակէ՛ք երթալ պիտի հասնիք: Մէկմէկո՛ւ Բարոյն խափաշէք, որուն որ կրնաք՝ օգնեցէք, Աստուծոյ վախը մշտ արեւմտիք ըլլայ և ծողովորդապետին խօսքին մօտի՛ ըրէք:

Եւ մեռաւ. աւելի բարիք ըրաւ քան չնկոյց, անոր համար ալ աշխարհք շուտով պիտի մոռնայ զինքը. բայց հոս ա-

մէքնիս լացինք զինքը, և մեր աս գեղին իշխաններուն գլխաւորը այս խօսքերս գրել տուաւ խաչին վրայ՝ որպէս զի ոչ միայն Սերովբէն յիշուի, այլ նաև ուրիշներն ալ սովորին թէ ինչպէս պէտք է առաքինի ու քաղաքակիրթ ըլլալ: Սասն զի ով որ զՍտուած կը պաշտէ ու սրտանց կը մեծարէ՝ աստուծոյն է. ով որ բարւոյն բարի կը հատուցանէ՝ պարէնք է. ով որ ուրիշին բարիք կ'ընէ առանց շահասիրութեան՝ առաքինի է. ով որ ուրիշներուն շատ և անմեղ հաճոյքներ կ'ընէ՝ անապիտ է. և ասոնց վրայ կայացած է առաքինի ու քաղաքակիրթ ըլլալը:

ՀԴ

Ի՞նչ պատճառներու համար աղէկու թիշն պէտք է ընենք:

Իմացայ ուրեմն որ երջանիկ ըլլալու համար հարկ է առաքինի ու քաղաքակիրթ ըլլամ. ինչ որ չեմ ուզեր որ ուրիշները ինծի ընեն՝ ես ալ իրենց չընեմ: Իմ շահս ալ աս կը սովորեցընէ. եթէ գէշ ըլլամ՝ ատելի ու արհամարհելի կ'ըլլամ. եթէ ուրիշները նախատեմ՝ վրէժխնդրութիւննին կը գրգռեմ. եթէ միայն իմ հանգիստս մտածեմ՝ կարօտութեանս ժամանակ բնաւ մէկը երեսս չնայիր: Ինչհակառակն՝ եթէ ուրիշներուն ծառայեմ, օգնեմ՝ փոխարէնը կ'ընդունիմ. արդարութեամբ վարուելով՝ զուրիշները չեմ նախատեր, որով նաև վախս կը նուազի ու խաղաղութիւնս և յոյսս կ'առաւելու: Ինչ քաղցր հաճոյքներ, որչափ իրական օգուտներ չեմ ունենար՝ իմ նմաններէս սիրելի ու մեծարոյ ըլլալովս:

Դարձեալ անձն մ' ալ կայ զոր ես ամէն բանէ աւելի պէտք է յարգեմ. մէկ մը որ իմ ամենէն չնչին ու գաղտնի բաներս, ինչուան իմ մտածութիւններս ալ գիտէ. որ զիս կը խայտառակէ երբ ախտերս առաքինութեան քօղով կ'ուզեմ ծածկել. որ ոչ երբեք կը մոռնայ ախտերս՝ այլ անդադար միտքս կը ձգէ:

ասիկայ ես եմ, կամ իմ խղճմանքս է :
Եւրբ բարիք մը կը գործեմ, ո՛հ, ինչ
քաղցր ախորժ մը կը զգամ, ինչ հա-
մակամ զուարթութիւն մը նեղութեց
ժամանակ . օր ունեցեր եմ որ վրաս
ձանձրութիւն ու մաղձոտութիւն մը
պատեր է , և ուրիշ կերպով չեմ կրցած
զիս հանգստացընել՝ եթէ ոչ բարիք
գործելով :

Ինչհետեւ , ո՛վ որ իր պարտ-
քերն սփռի տակ կ'առնու , ունեցած ի-
րաւունքներովը կը զեղծանի , թէպէտ
և առջի վայրկենին ախորժ մ' ալ զգայ ,
բայց շատ չանցնիր՝ ներսէն յանդիմա-
նութեան ու տրտմութեան ձայն մը կը
լսէ որ ոչ երբեք կը լսէ . կը խօսի իրեն
ընկերութեան մէջ եղած ատեն և աւելի
ևս միայնութեան ժամանակ . օրուան
մէջ և զիշերուան ահաւոր ժամերուն .
կը խռովէ զինքը իր գործոցը ժամանակ
ու զուարճութիւնները կը դառնացընէ :
Իւրի խաղաղ ու զուարթ է արդար մը
բանտին մէջ՝ քան չարագործ մը պա-
լատներու ձոխութեանցը մէջ :

Իմ փափաքս այն չէ՝ արդեօք որ եր-
ջանիկ ըլլամ . ուրեմն ինծի աւելի շա-
հաւոր է որ բարի ըլլամ :

Իայց շատ անգամ աս ալ կը պատա-
հի , որ՝ Աղէէ ըրէ ու չախորդ փնայ խօսքն
ալ ըսեմ : Եւ արդիկ իմ արդարութիւնս
չեն գիտեր , դիտաւորութիւններս կը
զրպարտեն , կրնան ըսել որ միայն իմ
շահու համար ես բարիք կը գործեմ .
չարերը՝ իրենց շնկոյովը զիս կը վատա-
համբաւեն , կեղծաւորն ու շողագործը
կը յափշտակեն ինծմէ այն պաշտօններս
որոնց ես արդեամբ ու բարիք գործե-
լով արժանի եղեր էի . ապերախտը՝ ը-
րած բարեգործութիւններովս եղծա-
նելով՝ կ'ուզէ ինծի վնասել . տեսնեմ
պիտի նաև անպամը յաջողութե մէջ,
և առաքինին ընկճուած . պիտի տես-
նեմ դարձեալ որ զօրաւորը իր ամէն
կամքը կը կատարէ և ուրիշները զինքը
կը պատուեն . իսկ անդին խեղճ արդա-
րը՝ որ միայն համբերութեամբ կրնայ
իրմէ զօրաւորին դէմն առնուլ , ինչուան
սուրեայ հային կարօտ մնացած իր ըն-

տանիքը պահելու համար :

Իայց թափանցէր եմ արդեօք իրենց
սրտին խորը . տեսէր եմ մէկուն քաշած
նեղութիւնն ու մէկալին վայելքը : Եւր-
նամ են թաղրել անզգամին տանջանքը՝
նոյն իսկ իր անօրէնութիւնները՝ ի գործ
դնելու միջոց՝ երբոր գոհ կ'երեւայ : Եւ
զէի ես իմ վիճակս չարագործին հետ
փոխել :

Եւ վերջը՝ օրը իրիկուն չեղած պէտք
չէ գովել . շատ անգամ չարին յաղ-
թանակը սգոյ կը փոխուի : Տեսայ ամ-
պարիշտը կաղնիի մը պէս կանգուն ու
հաստատուն . քիչ մը ետքը անցայ՝ ու
կայծակը մոխիր դարձուցեր էր : Եւ եր-
ջապէս , ամէն բանին ետքը կը հասնի .
հասակդ կ'առնու , կրքերդ կը պաղին ,
մահուան կէտը կը հասնի , և անատեն :

Եւ թաղրենք նաև թէ արդարը բո-
լոր իր կենացը մէջ զրպարտուի ու ար-
համարհուի , թշուառութեան մէջ ըլ-
լայ ու չարչարուի . բայց ինչ են կենաց
այս քանի մը օրերը : Եւ կեանքէս ետև
ուրիշ անվախճան կեանք մը կու գայ ,
ան ատեն վարձքն ու պատիժը չեն սխա-
լիր . վասն զի Եստուած է տուողը՝ որ
ամէն բան կը տեսնէ , և չխտրեր ան-
ձինքը , ինքը որ էութեամբ արդար է :

Եւրեմն պիտի իյնամ ես ալ իր ձեռ-
քը . այն ատեն ինչպէս կ'ուզէի որ
ըլլամ :

Եստուած մեզի առաջին պատուիրան
աս տուաւ որ զինքը սիրենք . և այս
առջի պատուիրանին նման ուրիշ մ' ալ
որ մեր ընկերն ալ մեզի պէս սիրենք :

Եւ իրեմ ուրեմն զամէնքը , բնաւ մէ-
կու մը չվնասեմ և ձեռքէս եկածին չափ
բարեգործութիւն ընեմ ուրիշներուն .
վերջապէս , ԸԼԼԱՄ ԱՌԱՔԻՆԻ ՈՒ
ՔԱՂԱՔԱԿԻՐԹ՝ ՎԱՍՆ ԶԻ ԵՐԶԱՆԻԿ
Կ՝ՈՒԶԵԾ ԸԼԼԱԼ :